

Socrate. Cunoscută sub titlul *De institutione regii pueri* și datorită unuia din secretarii curții¹, scrierea aceasta, în aparență destinată educării unei odrasle de monarh, întrunește caracterul unei frumoase opere literare și a fost citită, în afară de curtea regală, de particulari, deoarece, pe lângă originalul păstrat în Biblioteca Imperială de la Viena, s-au descoperit numeroase copii manuscrise². Învățăturile, cite le conține, sînt toate de ordin laic și de pregătire intelectuală a omului. Astfel Xenofon și opera sa au pătruns în Polonia în culori realiste, prin filieră umanistă.

Față de acest portret al autorului grec, transmis în trăsături exacte, zona răsăriteană a schițat, am putea spune, o « icoană » a lui Xenophon (în scrieri de același gen) din cauza atmosferei profund religioase. Opere ca *Ciro-pedia* sau *Apologia lui Socrate*, *Simposion*, n-aveau aderență în această spiritualitate mistică. Erau acceptate cele care nu apăreau ca prea « păgine » și puteau fi imbinat cu « învățătura » religioasă.

Astfel, codicele rusesc cunoscut sub numele de *Sbornicul lui Sviatoslav* din anul 1076 conține o serie de scrieri, mai mărunte sau mai întinse, de caracter parenetic: « *Învățăturile unui tată către fiul său* » *Глагола дшнелъзнага н'когого оца къ синеѣ сечеиѣмоѣ* Cum se cuvine să se poarte omul *Како подобаетъ чаккоѣ быти*), un *Stosloveț* (*Гтословецъ*: Cele 100 de sfaturi) foarte cunoscute în literatura rusă etc. Majoritatea sînt atribuite unor figuri religioase: Ioan Hrisostom, Sf. Gheorghe, Sf. Nil, patriarhul Ghenadie etc. Dar cunoscutul cercetător rus în domeniul literaturii vechi, N. P. Popov, a dovedit³ că aceasta constituie doar o investire a textelor cu prestigiul unor nume, cele mai multe fiind opera mitropolitului de Chiev, Ilarion.

Între aceste texte ale sbornicului se situează și *Како подобаетъ чаккоѣ быти* (Cum se cuvine să se poarte omul), scriere atribuită Sf. Vasile, avînd încă ca autor foarte probabil pe același Ilarion. În acest text se pomenesc numele lui Xenofon și Teodora în legătură cu fragmentare « învățături » mistice. Printre precepte de concepție religioasă, Xenofon este aci o apariție deformată.

Am încercat să arătăm cu un exemplu cele două spații de receptare culturală, pentru a putea judeca just *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, în mediul lor cultural caracteristic.

În această vreme au circulat numeroase opere parenetice de conținut laic. De cum se ivește umanismul, ele sînt tot mai mult citite. De pildă, scriitorul ceh Smil Flaška din Pardubiț scrie în 1395 *Nová rada* (Învățătura nouă), o alegorie didactică, în care apare lumea animalelor în frunte cu leul,

¹ Unii învățați atribuie opera sicilianului Ioannes Silvius Amatus și faptul pare foarte probabil, (JÓZEF SZUJSKI, *Odrodzenie i Reformacja w Polsce*, Cracovia, 1881, p. 38), alții văd pe autor în Matei Drzewicki (K. MORAWSKI, *Beiträge zur Geschichte des Humanismus in Polen*, Viena, 1889, p. 4). Pentru personalitatea lui Amatus: K. MORAWSKI, *Czasy Zygmuntofskie*, Varșovia, 1922, p. 7.

² Publicată pentru prima dată de H. Zeissberg, în « Archiv für österreichische Geschichte », 55 (1877), p. 94—136. O traducere polonă s-a făcut tirziu de ANTONI DANYSZ, *Elżbiety królowej polskiej traktat pedagogiczny*, Liov, 1902. Considerații interesante asupra scrierii la P. CHMIEŁOWSKI, *Historia literatury polskiej*, I (Varșovia, 1899), p. 106—107.

³ N. P. POPOV, *L'Izbornik de 1076, dit Sviatoslav, comme monument littéraire* în « Revue des études slaves », XIV (1934), Nr. 1—2, p. 1—25; N. P. POPOV, *Les auteurs de l'Izbornik de Sviatoslav*, Ibidem, XV (1935), Nr. 3—4, p. 210—223; N. K. GUDZII, *История древней русской литературы*, Moscova, 1938, p. 84.